

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis Can||tacvzeni Constantinopo-||litani Regis Contra
Mahometicam || fidem Christiana & orthodoxa assertio**

Johannes

Basileae, 1543

VD16 VD16 J 376

In Mahometem Oratio Tertia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98189](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98189)

IN MAHOMETEM ORATIO

TERTIA.

VANDO QUIDEM de absurdis quibusdam Mahometis opinionibus diximus superius, inspicimus nunc quænam de saluatore nostro Christo & uero Deo nostro miser ille sentiat, doceatq. Reuera enim hoc uerum est, Dixit inspiens in corde suo, Non est Deus. Hic enim trinitatem negat, Deum tamen esse fatetur creatorem cœli & terræ, angelorum & hominum, omnisq. creaturæ, filium nō habentem, utpote cum sine muliere hunc genuisse nō sit possibile, hæretici Carpocratis opinionem secutus, carnalem arbitratu esse Dei generationem. Quapropter etiam dissidia inter Deum patrem, & filium esse potuisse existimauit. Quod si impossibile est ut Deus sine muliere filium habeat, dicant etiam illum nec creatorem esse, nec opificem sine proposita sibi materia, iuxta insipientium Græcorum doctrinam. Si uero Deus filium habuerit, etiam dissidia inter illos exoriantur, ut in capite Helmonijm asserit, Iudæos simul & ipsum secutus Carpocratem. Nos uero de his singulatim in apologia diximus, quapropter ut supra quoq. diximus, non instituimus de his copiosius contendere. Quoniam uero in præsentī huic manifeste contradicimus, audiant quæso Mahometistæ. Mahomet hic Christum nec Deum esse sentit, nec dei filiū, sed nudum hominem, ut & reliquos omnes, sed sanctum, omnibusq. hominibus sine controuersia excellentiorem, ut etiam Nestorius sensit. In capite autem Elnesa, quod mulieres significat, sicut, quod Christus Iesus filius Mariæ sermo Dei sit, anima Dei, & spiritus Dei. Incipiamus ergo ab ipsius Mahometis confessione. Quod si ut ad prophetas sermo Dei factus est, & prophetae illum hominibus annunciauerunt: sic etiam Christus acceptum a Deo sermonem homines docuit, & propterea, ut Mahomet hunc nominare solet, propheta dicitur, omniumq. maximus, imò ipse Dei sermo, qui sit quod nullus unquam prophetarū sermo Dei dictus sit, sed singuli nominis proprii significationem retinuerint. Quod si autem hæc ratio nulla fuerit, sed si propterea sermo Dei dicitur, quod archangelus Gabriel adueniens uirgini gratia plenæ faustum illud nunciū annunciauit, oportebat certe & Samsonem Manuæ filium eodem nomine appellari, quoniam & ipse ex promissione Dei natus est. Angelus enim adueniens, illius generationem exposuit. Quin & Zachariæ filium Ioannem similiter ex promissione natum, sermonem Dei uocari oportet, propterea quod ipsius natiuitas Zachariæ per angelū annunciata sit. Quandoquidem igitur nec propheta aliquis sermo Dei uocatus est, nec aliquis ex promissione natus: certe nec Christus sermo Dei dicitur propterea, quod angelus uirgini Mariæ salutē dixerit, aut quod is regnum Dei annunciauerit. Sed alia quadam ratione, quam ignorauit Mahomet, hoc nomen accepit. Si enim nouisset eum, a blasphemijs, certe in illum iactis abstinuisset. Cum enim ex scripturis audiuisset Christum esse sermonem, illud quidem quod dicebatur confessus est, illius uero sensum nec recepit, nec Christum Deum esse confessus est, ne forte duos Deos adorare deprehenderetur. Ecce autem timuit, ubi timor non erat: non enim intellexit substantiarum discrimen, nec ipsam substantiam. Christus enim sermo dicitur, & celebratur, non modo quod mentis & rationis & sapientiæ

k dux est,

dux est, uerum etiam quod omnium causas, id est exempla, quæ etiam idæ, as dixerunt, æternas nimirum considerationes & consilia in seipso solo præsumpsit, & quod ex eo ipso sermone hoc ipsum quod sermonem habent & angeli & homines acceperunt, & quod per omnia penetrat, ut uaticinia tradunt, usque ad omnem finem. Et præterea quod super omnem simplicitatem diuinus sermo expanditur, & omnino super omnia iuxta illum omnem substantiam excedentem est absolutus. Quandoquidem igitur ut dictum est, neque ut propheta sermo nominatur, neque ex promissione, manifeste nunc patet, quod ceu naturalis sermo Dei Christus dicatur & sit, quapropter etiam filius Dei dicitur & est. Quemadmodum enim sermo mentis effectus est, sic etiam Christus ab æterno, & sine passione, ante sæcula è Deo genitus, filius illius nominatur. Nec enim dicere fas est, sæcula attigisse æternam illam ante omnia sæcula generationem. Num itaque aliquando deprehenditur Deum sermone caruisse, insipientem, impotentem, fontemque siccum aquis destitutum fuisse? Sed quemadmodum Christus sermo Dei nominatur, sic etiam sapientia & potentia dicitur. Et Deus quidem aut antea sermone caruit, insipiens fuit & impotens, postea uero, ut homines solent, sapientiam, sermonem & potentiam assumpsit, tuncque perfectus redditus est: aut cum ab æterno ante omnia sæcula perfectus esset, suum ipsius sermonem genuit. Et si quidem post tempus aliquod aut articulum temporis sermonem ex se progeniuit, quomodo Deus erat antequam sermone carebat? Quantulumcumque enim quis à corporibus abstulerit, corpus imperfectum redditur: à naturis autem incorporeis si uel minimam abstuleris portionem, totum perdidisti. Quod si igitur hoc de angelis incorporeis recte dicitur, quanto magis hoc in Deo absurdum erit, qui ab omni incorporea substantia, omni simplicitate & natura supra omnem substantiam exemptus est. Si enim sermonem non habebat, & postea ipsum assumpsit, possibile etiam ut illum perdat quemadmodum assumpsit: (quæ enim appolita sunt ad aliquid, etiam auferri posse constat.) Quod si uero ab æterno & ante omnia sæcula ceu perfectus Deus perfectum quoque suum sermonem genuit, pater qui æternus erat, filium quoque & sermonem suum æternum esse declarauit, & saluator expressa imago & splendor patris est naturalis, & in imaginem hanc semper respiciens pater seipsum semper aspicit: stulte igitur Mahomet tradit, Deum non posse filium habere sine muliere. Hoc idem ceu forte argumentum repetit. In hunc autem (quantum conicio) errorem incidit, quod Deum corporeum esse putaret & propterea supernam quoque illam generationem corpoream esse existimauit. Et fieri potest ut quemadmodum de Deo dixit, quod in ipso non sit accedens, & necessariò neque substantia neque uita, eo quod non comedat, nec spiraret, ita etiam negauerit Deum habere filium. Quandoquidem uero idem ille Mahomet Christum animam Dei & spiritum Dei dilucide dicit, uocatque, concedamus nos quoque rem ita ut dicit se habere. Et si spiritus Dei & anima Dei, creatura esse potest & est, ecce igitur iam contingit ut Deus iuxta Mahometis opinionem aliquando spiritu caruerit, & anima, & per creaturas plene absolutus sit, & quod aut ipse imperfectus seipsum condiderit, perfectumque fecerit, aut alium sui creatorem habeat. Eui rei absurditatem considera. Si uero Deus nunquam caruit spiritu, nec anima, sed his semper fuit præditus: sequitur, quod Christus semper, non secundum humanam naturam, sed diuinam, cum Deo fuerit, siue sermonem siue sapientiam siue potentiam

Hebrei.

nam hunc nominaueris. Semper inquam ex Deo est, & cum eo. Sapiens enim nunquā sine sua est sapientia, neq; robustus sine suo robore, neq; mens sine sua ratione, ut nec sol sine suo radio. Si igitur hunc animam siue spiritum Dei dixeris, eundem etiam sermonem esse dicere licet. Si enim animam Deus habuerit, præstantissima in illo pars ipsa anima esse deprehendetur. Et uide, ex ipsa ueritate, imo ex ipsa Mahometis confessione demonstratum est, Christum eiusdem & unius cum Deo naturæ esse, & eundem Deum patrem habere genitorem ab eterno ante sæcula, filiumq; Dei esse genuinum, & Deum. quemadmodum ipse in Euangelijs sic ait, Ego & pater unum sumus: id est, unus Deus, nō secundum personas, ut dicit Sabellius, sed secundum unam eandemq; diuinitatem. Et Dei ille contemplator Moses ait, In principio creauit Deus cælum & terrā. Et propheta Dauid, Omnia fecisti in sapientia, & Sermones Domini cæli firmati sunt. Huius etiam filius Solomon, admiratione omnium dignus: Deus in sapientia fundauit terram, cælos autem parauit in prudentia. Eloquentissimus autem illi Esaias, Deus æternus qui parauit extrema terræ. Beatus uero Ioannes Zebedei filius, (quem etiam tonitruum filium Dominus nominauit, eo quod supernam illam generationem tonitruum clarius orbi ebuccinauerit) in Euangelio sic ait, In principio erat sermo, & sermo erat apud Deū, & Deus erat ille sermo. Omnia per illum facta sunt, & sine eo factum est nihil, quod factum est. Viden' quomodo propter temporis importunitatem prophetae obscurius locuti sint, Ioannes autem clare, aperto (quod aiunt) capite altum exclamauerit: Et ueterum quidem prophetarum alius sermonem, alius sapientiam, alius prudentiam, alius creatorem hunc nominauit: Hic uero Deum, non celans arcanū hoc, quod propter temporis importunitatem tamdiu latuerat, cum nōdum fas iustumq; esset uelum auferri. Quin & ipse filius Dei & Deus quasi per ænigmata annūciatus esse uidebatur: quia propter tonitruum filius hoc, In principio erat sermo, &c. clarius prædicauit. Et quemadmodū sol densissima nube & tempestate reclusus, obscurus est, propriam tamen lucem suam penes se habere uidetur, tempestate uero soluta & puro aëre reuerso omnibus radios suos copiosissime immitit, ita etiam mea de sermone & filio Dei fertur sententia. Deus enim existens uerus ante sæcula, filius Dei, & creator omnis creaturæ, (quemadmodum in superioribus Apologijs, & in presenti quoq; demonstratum est) latebat tamen sub nube ignorantiae, & idololatriæ tempestate, cum patre & spiritu. postquā autem uer apparuit, id est huius in carne administratio, & secundum carnem ex muliere natus est, sancta scilicet uirgine Deipara Maria, tunc apparuit gratia Dei omnibus salutaris hominibus. & adorauit creatura creatorem suum, solumq; uerū Deum glorificauerūt, patremq; Domini nostri Iesu Christi, & ipsum filium & sermonē patris, sanctumq; & uiuificantem spiritum, unā uidelicet sanctam, consubstantialem, indiuisam & inconfusam trinitatem, unum nempe Deum. Et tunc uisa est Christi gloria, ueluti gloria unigeniti a patre. Et tunc emisit diuinos suos radios, tenebrasq; ignorantiae illuminauit, frigidasq; & mortuas animas calore fidei uiuificauit.

Præterea Mahomet Carpocratis hæretici opinionem secutus, Christum ex uirgine natum sine uirili opera confitetur, Deum uero & Dei filium esse negat. Duobus hic argumentis usus. Quod nec Christus hoc unquam de se dixerit, Et quod ludæis dixerit, adorate Deum meum & Deū uestrum, Dominum

minū meū & Dominū uestrū. Impij autē scopus unus semper est, ut pro uirili
sua persuadeat cunctis hominibus ut credant Christum nec Deum esse, nec
Dei filium, sed sanctū quidem, & prophetā omnibus prophetis superiorē,
hominemq; cunctis hominibus excellentiorem, Deum uero nequaquam.
Stultus autem hic diabolum imitatus, homines contra Christum persuade-
re conatur. Quemadmodum enim is omni modo conatur singulos homi-
nes seducere, & uel fide uel operibus a Deo alienare: sic & Mahomet omni
studio in hoc unum intentus uidetur, ut omnes homines a uero Deo quam
longissime abducatur, partim quidem fide, partim uero operibus: Deum au-
tem adorare docet, quem sua ipsius ratio effinxit. Et daemones quidem uiso
Domino, ipsum Dei filium uel nolentes confessi sunt, (nō enim ut ueri ado-
ratores hunc confessi sunt, sed ut hi qui ueritatem occultare non poterant,
dixerunt, Quid nobis tecum rei est fili Dei? Venisti ante tempus ad crucian-
dum nos?) Mahomet uero daemones impietate superat, qui Christum nec
Dei filium, nec iudicem esse affirmet. Sed ad illud Esaias dixerit, Cū diabo-
lo corrupta est sciētia tua cum decore tuo, &c. Et merito sanē de Mahomete,
discipulisq; suis dicat aliquis, gentem esse quæ consilium amiserit, & in quā
non sit sciētia. Nos uero sic dicimus: Quod si fides (ut scriptura docet),
sine operibus mortua est, multo magis opera sine fide mortua sunt. Vbi ue-
rō nec fides nec opera præstō sunt, quid nam illic iudicandum est? Quemad-
modum enim corpus sine anima mortuum est, sic & anima sine fide & ope-
ribus. Si enim fides adfuerit, licet uulneretur anima, sanationis tamen uias
habet, per poenitentiam scilicet & opera. Fide autem absente, omnis actio
aut uirtus, quæ in speciem esse uidetur, uana est, & inanis. Fide enim præ-
sente etiam uirtus adest, licet aliquando uirtutis defectus, id est peccatum
oboriatur. Vbi uero fides non est, nec uirtus est. Vbi autem uirtus non fue-
rit, nec illius defectus est. Vbi igitur uirtus non est, nec fides est, nec pecca-
tum, sed nuda & mera impietas. Quapropter & Esaias ait: Nisi credideritis,
non intelligetis. Fides itaq; & spes eorum est quæ non uidentur, nō eorum
quæ demonstrantur: sed imprimis donum Dei est fides illa Christianorum
in sacrosanctam trinitatem. Quod enim uidet aliquis, cur sperat? Et quod ui-
det aliquis, cur credit? Verumtamē quemadmodū apud nos sol omnia quæ
cunq; contingere potest, illuminat, & lucem habet in uniuersum mundum
uisibilem, multiplicem, sursum & deorsum priorum radiorum splendo-
rem dispergens: & si cui non adfuerit, non propter huius illuminatoriae uir-
tutis infirmitatem hoc fit, sed propter uisus incommoditatem: multa enim
quæ talia sunt, radius solaris transiens non illuminat, cum alia illuminet: sic
etiam rationalis ille iustitiæ sol Christus, in se credentes luce implet rationa-
li, omnemq; ignorantiā & errorem ex animabus, quibus in ciderit, expellit,
& uitiosos illarum oculos purgat. Et quemadmodum ignorantia errantes
& seductos dissipat hinc inde, sic rationalis lucis præsentia eos qui illuminā-
tur colligit, & in unum coniungit. Quapropter ipse Christus inquit, Ego
sum lux mundi. Et qui in me credit, non ambulabit in tenebris: errorū nem-
pe: sed habebit lucem uitæ. & reliqua, quæ oratio nostra paulo post exponet.
Quoniam igitur in capite Helmaida, ut dictum est, duabus cōtra Christum
demonstrationibus innititur Mahomet, ostendens hunc Deum non esse,
eo quod Christus nusquam dixerit se Deum esse: tum quod iudæis præce-
perit, Adorate Deum meum & Deum uestrum, Dominum meum & Do-
minum

Ioh. 8.

minum uestrum : agedum de prima iam uideamus, dein Deo uolente etiam secundam discutiamus. Incipiamus itaque ab ipsa Mahometis confessio-
 ne. Hic Christum sermonem Dei, animam Dei, & spiritum Dei, ut dictum
 est, uocat. Item quæ de Christo & apostolis in Euangelio describuntur, ius-
 ta, sancta, perfecta & uera esse cōfiterur: & bene. Veritas enim Domini ma-
 ner in æternum. A sermone quippe Dei mendacium exire nequit: idem e-
 nim esset dicere Deum non esse Deum, & ueritatem mendacium, lucem uē
 tenebras. Mahomet igitur absurditate rei intellecta, ad hoc cōfugit, Christū
 nusquam de se quod Deus sit dixisse. Nos itaque in prima, secunda & tertia
 Apologia copiose simul & clare demonstrauimus, ab ipso Adamo usque ad
 Christi generationē, quod prophete omnes uaticinati sint, quod patres uide-
 rint, quod ipse Deus & pater de Christo locutus sit, & quod manifeste citra-
 que omnem controuersiam demonstratus & declaratus sit Deus & Dei fili-
 us, & filius hominis. Post baptismum uero Ioannis, & mortem illius, ipse eti-
 am Christus regnum Dei prædicare cœpit. Sed quod pater prædicandum
 non frequenter exclamauerit, Ego Deus sum qui uobiscum loquor, uerum
 est: quemadmodum nec rex obambulans clamat, Ego rex sum: uerumta-
 men ex magnificentia & gloria authoritatis & potentie illius omnes hunc
 a seruis possunt discernere: sic etiā in Christo fit. Quamuis enim ore suo nō
 frequenter dixerit, Ego Deus sum: operibus tamen hoc idem demonstra-
 uit. Neque tamen suam diuinitatem occultauit, neque etiam Deum patrem suum:
 nec etiam illos inhiuit, qui se & Deum esse, & Dei filium confessi sunt. Na-
 thaniel enim dicens, Tu es filius Dei, tu es rex Israël: non reprehensus est,
 ut hi qui Lycaoniæ Paulum & Barnabam deos esse sentiebant, ipsis tan-
 quam dijs sacrificaturi erant, increpati sunt ab ipsis dicentibus, Desistite à re
 tam absurda, nos etenim homines sumus ijsdem quibus & uos malis obno-
 xij: & priusquam loquerentur, uestimenta sua dilaniauerunt. Verum Na-
 thanielis confessio recepta simul & laudata est. Adhuc Domino discipulos
 suos interrogante, Quem nam me dicunt homines esse filium hominis: cum
 non opus haberet hac interrogare, qui omnia priusquam ipsi nascerentur,
 iam antea nouerat: sed cum illos in sublimiorem cognitionem uellet induce-
 re. Discipulisque uarias aliorum sententias de illo exponētibz, Petrus etiam
 adiciens, Tu es Christus filius Dei uiuentis: non audiuit à Christo, Erras o
 Petre, ne erres, magister enim tuus sum, audi & agnosce ueritatē cum omni-
 bus his, non sum filius Dei, impossibile enim est ut Deus filiū habeat. Sed
 quid? Dicit illi Christus, Beatus es Simon fili Iona. Quoniam caro & san-
 guis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est, confirmans omnino
 illius sermonem. In gratiam uero & præmium ueræ & indubitatæ confessio-
 nis, dedit illi clauēs regni cœlorum. Item octauo post Christi resurrectionem
 die, cum Thomas Christi manus latusque contrectauisset, & cognouisset hūc
 sine omni controuersia esse Christum, altum exclamauit, Dominus meus,
 Deus meus. Quid uero Christus ad Thomam? Quoniam uidisti me, credi-
 disti. Beati qui non uident, & credunt. Et hæc quidem illi tradiderunt. Vi-
 deamus uero ea quæ Christus de seipso protulit. Amen Amen dico uobis,
 inquit, uenit hora & nunc est, quando mortui audient uocem filij Dei, & qui
 audiuerint, uiuent. Sicut enim pater uitam habet in seipso, sic etiam filio de-
 dit, ut uitam habeat in seipso. Et potestatem dedit illi ut faciat iudiciū: quia
 filius hominis est, Ne miremini illud: Quoniam ueniet hora, quando omnes
 qui

Act. 14.

Ioan. 5.

qui in monumentis sunt, audient uocem eius: & egrediētur hi quidem qui bona fecerunt, ad resurrectionem uitae: qui uero mala operati sunt, in resurrectionē iudicij. Et rursum: Amen amen dico uobis, qui credit in me, habet uitam aeternam. Quid uobis uidetur? Num Christus se Deum dicit, & Dei filium, an non? In eo certe quod dicit, Venit hora quando mortui audient uocem filij Dei, ostēdit Deū habere filium, qui est ipse Christus. Illud uero, Audient mortui uocem eius, & uiuēt: ostendit eū Dominū esse, & potestatem habere uitae & mortis & nunc & semper. Quemadmodum enim pater uitam habet in seipso, sic & filius. Cū uero ait, ad faciendū iudiciū: secundū huius aduentum significauit, & iudiciū quod facturū est, quemadmodū in secunda Apologia luculēter demonstratū est. Eo autē quod dicit, Quia filius hominis est: ne miremini hoc. Veniet enim hora, qua hi qui in monumentis sunt, audient uocē eius, & exhibunt in resurrectionē, iudiciū & retributionem. Seipsum Deum esse ostendit, sed etiā hominē. Hoc enim omnia Dei opera sunt. Quapropter & uetus scriptura Theologiae nomen accepit, utpote quae Dei sermones contineat: noua quoque idem nominis habet, cū & ipsa similiter eosdē cōprehendat, imprimis uero Theurgia uocatur, eo quod Christus opere & factis compleyerit, quae olim à prophetis erant praedicta: & summa cum bonitate administrauit ea quae inter nos humilia erant, cum diuinis suis supremē cōiungens, secundū patris bene placitū & spiritus cooperationē.

Unde meritō sanē dixerimus, Magnificauit opera tua Domine, omnia fecisti sapienter. Cum itaque Christus Deus sit, ut demonstratum est, & Dei filius, est etiam homo, hominisque filius secundū carnē, & praedicatus est à conditione mundi, & apparuit ex uerbis prophetarū & uisionibus, quā ipso Deo patre illud de ipso testāte. Tempore autē hoc postulante, Christus hoc ipsum dilucide declarauit uerbis simul & operibus, omniaque comprehendens dixit: Qui credit in me, habet uitam aeternam. his inquam, diuisit uitam animae ab hac corporali. Haec enim ubi ad tempus uisa fuerit, transiit: animae autem uita sempiterna est, quemadmodū & mors illius. Nihilominus tamē corpus illud corruptibile & mortale Creator huius, Deus nimirū, non derelinquet in morte & corruptione: sed postquam illud incorruptibili & immortalī natura induerit, integri & immortales resuscitati, iuxta oraculum, cum Deo erimus. Per ipsa igitur uerba quae antea saepius locutus est, nihilque minus ex his quae nos nō adscripsimus, Christus seipsum manifeste Deum & hominem esse declarauit. Caeterum cū illi qui à natiuitate sua caecus extiterat, sanitatem & uisum restituisset, cū ille iam uideret, sic ad eū dixit, Credis ne in filiū Dei?

Ille uero ait, Et quis nam est Domine ut credā in illum? Dixit autē illi Iesus, Et uidisti eum, & qui loquitur tecū, ille est. Ille uero dixit, Credo Domine, & adorauit illum. Caeterū Mahomet quosdam accusans dicit, Reiecerunt ea quae non intelligūt, nec possunt enarrare. Hoc ipsi imprimis contigit, cū Christum negauit esse Dei filium, nec incarnatum credidit. Propter immensam enim stoliditatem illud negauit. Quin & trinitatis mysterium non admisit, non enim poterat personarum discrimen, ut dictum est, sine substantiarū dissiminatione consistens intelligere. Mirabilis, inquit, facta est scientia tua à me, multum confortata est. non potero ad ipsam. Quid enim aliud est quā incomprehensibilis & intellectu impossibilis Dei cognitio, quae ignorantiae confertur propter summam illam praeter omni cognitionem mundana excellentiam? Ignorantia enim Dei non secundum priuationem, sed excellentiam dicitur.

dicitur. Propter excellēs enim & inaccessibile lumen Dei, illud tenebras nominauerunt. Quod enim uideri nequit, a tenebris ferē nihil differt. Posuit enim, inquit, tenebras absconsionem sui. Verum etiam Dei sapientiam & scientiam, omnem angelorum hominumque excellentem intellectum, quæ nec ratione nec sermone explicari potest, Theologi stultitiam uocauerunt. Quapropter etiam sermonis Dei incarnationem illi iidem Theologi uanitatē dixerunt, cum plena sit, imò abundantissima sapientia, uirtute & salute. Si igitur apud Theologos mirabilis facta est Dei scientia, propter incomprehensibilem illam rationem, sique agnoscetes infirmitatem suam confessi sunt, dicentes se non posse ad ipsam, quomodo uel uestigium cognitionis diuinæ inueniri liceret apud impietatis & mendacii inuentorem? Et qui cibos quos comedit ignorat, quo nempe modo in humores diuidantur, Deum conatur inuestigare. Oculis igitur animæ & mentis suæ oculis, non cognouit solē iustitiæ: quapropter etiam reprobauit ipsum iustitiæ solem, filium scilicet & sermonem Dei, cumque hoc patrem simul & spiritum. Qui enim filium non habet, inquit Saluator, neque patrem habet. Qui uero nec filium nec patrem habet, necessario etiam spiritu sancto caret. Cum hæc igitur ita se habeant, imple reuera locutus est Mahomet, quod Saluator nihil in uniuersum de se dixerit, quod Deus sit, uel Dei filius. Verum de his quidem sic. Nuncautem secundam inspicimus Mahometis demonstrationem, qua dicit Christum cum ludæis disputantem sic dixisse, Agerate Deum meum & Deum uestrum, & Dominum meum & Dominum uestrum. Nos itaque ante de Mahomete diximus, quod non nunquam quidem impudenter mentiatur, nonnunquam uero ueritati falsum adnascatur: quod idem in presenti hoc argumento facit. Hunc enim sibi finem proposuit, ut pro uirili sua uniuerso mundo persuadeat, ut Christum nec Deum nec Dei filium esse confiteantur: quapropter etiam hæc, quicquid in mentem uenit, loquitur. Percipite autem falsum est, quod ad ludæos Christus hæc dixerit: deinde Christi sermo etiam talis non est. Ceterum post resurrectionem causa futuræ suæ assumptionis dixit discipulis suis, Ascendo ad patrem meum & patrem uestrum, & Deum meum & Deum uestrum. Et quemadmodum in multis alijs Christus & Deus & homo declaratur: ita etiam in hoc ipso sermone. Cum enim Christus hoc dicit, Ascendo ad patrem meum & patrem uestrum, ostendit uerum illius patrem Deum esse, & Christum eiusdem esse naturæ & substantiæ. Quapropter distinctim dixit, Ascendo ad patrem meum. Si enim ipse alijs tantummodo similis esset, in genere hanc locutionem in prima persona protulisset, dicens, Ascendo ad patrem nostrum. Cum uero distinctim dicat, Ascendo ad patrem meum, in prima persona, deinde Et patrem uestrum, quasi in secunda: nihil aliud omnino dixit, nec aliud significauit quam quod ipse Christus natura sit Dei filius: alij uero omnes, gratia. Sicut & illud, Ego dixi Dñi estis, & omnes filij altissimi. Eundem igitur similem modum hoc notat, Deum meum & Deum uestrum. Et quod ceu homo hoc dixerit, Deum meum, per omnia clarum est. Verum neque hoc similiter ut omnes homines dixit. De omnibus enim sanctis hominibus, dicit, Deum esse ut ipsum per gratiam scilicet: ut cum dicitur, Deus Abraham Isaac & Jacob, & his similitum. Prius enim mundati & abluti à proprijs peccatis, & misericordiæ uasa facti, gratiam Dei suscipiunt, & filij Dei redduntur, Deusque illorum Deus esse dicitur. In Christo autem non sic, sed Deus pater illius esse dicitur. Quapropter proles ex persona patris est, & una natura, una substan-

104th. 20.

Psalm. 82.

tia, diuinitas & potentia patris est & filij. Deus uero Christi esse dicitur, propter unionem filij cum eodem cognomento secundum substantiam, non secundum sanctorum consuetudinem. Quare etiam de hoc distinctum dixit, Ascendo ad Deum meum & Deum uestrum. Vides, quomodo ea quae humilia in Christo sunt, sensum habent magnum, eximium & admirandum? Ex his ergo, quae Christus quidem bene locutus est, male uero citauit Mahomet, constat Christum Deum esse & hominem. Negat praeterea Mahomet Christum filium Dei esse & Deum, negat etiam quod incarnatus sit, nudum uero dicit hominem secundum Nestorij sententiam, & ex uirgine natum: sapientissimum uero esse omnium hominum, sapientem, & prophetam omnium prophetarum maximum. Et manifeste hunc hominibus excellentiorem esse dicit, Deum uero Deique filium non esse. Cum itaque uersa secunda & tertiae Apologiae tractatio in hoc uersetur, ut ostendatur, Christum & Deum esse & Dei filium, & quod Deus existens extremis temporibus ex sancta uirgine assumpta carne homo factus sit perfectus, quemadmodum & homo perfectus est: superuacaneum & nimis longum uidetur fore, si eadem rursus aggredieremur. Illic enim manifeste demonstratum est, Christum & Deum esse & hominem. Rursum dicit Mahomet, Non Christum a Iudeis occisum & crucifixum esse, sed aliam quandam illi similem: & quod per imaginationem falsam uideatur, Christum esse crucifixum, Manicheorum opinionem secutus. Quemadmodum hoc eius studium esse percipitur, quod omnibus persuadeat ne Christum Deum Deique filium esse admittant: ita etiam omni studio in hoc est, ut illius incarnati omnem administrationem subuertat, simul & illius mortem. Nos itaque de eodem in secunda Apologia diximus, multisque argumentis & demonstrationibus euicimus, quod Christus Deus & Dei filius perfectusque homo sit. Verumtamen etiam nunc in praesenti sic dicimus, Homo cum per gratiam Dei imago esset, diaboli inuidia instigante, Dei preceptum transgressus, maledictione a Deo accepit, & paradiso eiectus est, mortemque acceperat. Filius uero Dei, imago Dei naturaliter existens, eam quae secundum gratiam erat Dei imaginem induit, id est humanam naturam, ipsamque saluauit, & in pristinam beatitudinem restituit. Insuper quemadmodum oratio per linguae instrumentum ipsius animi meditationes exponit: sic etiam sermo Dei patris, per carnem patris sui consilia reuelauit, illiusque diuinitatem. Et quemadmodum rege aliquo unam domum populosissimae ciuitatis inhabitante tota ciuitas hostibus terribilior redditur: sic Christo unum inhabitante corpus, omnis humana natura diabolo formidabilior facta est. Et hoc ex martyribus & sanctis clare colligitur, qui mortem ceu rem nihili & somnum iudicauerunt, demonibus uero ceu seruis suis praeceperunt. Sicut igitur occultare conatur, quod Christus Deus & Dei filius sit, sic etiam incarnationem illius, quin & mortem & resurrectionem huius obscurare nititur, & propterea illud dicit non esse crucifixum. Caterum hoc manifeste falsum est. Et primo, quod si non crucifixus est, cuius rei gratia Christiani in Christum remanserunt iniuriolissimam? Crucis enim mortem inhonestam & infamem esse ducebant, & propterea infelices Iudei Christum dominum gloriae hoc mortis genere condemnauerunt. Verum intelligat, quod per crucis trophaeum & salutarem mortem, quae ipsa etiam Dei infirmitas dici solent, dissolutae sint omnes malae & aduersae potestates. Per crucem tenebras mundi depulit, & lucem scientiae reduxit. Per crucem & mortem illius crux confecta est, nec amplius mors est, nec diaboli tyrannis. Et corpus quidem Christi mortuum est, sepultum est, & resurrexit: diuinitas

diuinitas uero illius passionis expers permansit. Quemadmodum enim re-
 gis mandatum in charta descriptum, etiam charta corrupta in corruptum &
 inuolutum permanet: sic etiam in Christo cōtigit. corpus quidem illius cor-
 ruptionem suscepit, & mortuum est, corruptionem uero absolutam mini-
 me: diuinitas autem illius passione omni caruit. Deus enim non patitur.
 Secundō, ipsi etiam Iudaei omnes Christi mortem testantur. nam dicunt se
 illum ceu maleficum occidisse. Tertiō, non in abstruso & abscondito loco
 mortuus est, ut mors illius caelaretur, & una cum morte illius quoque resurre-
 ctio: sed secundum diuinā ordinationem mors Domini in tempus paschae
 incidit, ut iuxta consuetudinem omnis Iudaeorum multitudo congregare-
 tur, duodecim scilicet tribus: omnibusque mors Christi innotesceret, ne forte
 locum inuenirent aliquem, qui Saluatoris mortem cuperet caelare, ut in prae-
 senti conatur Mahomet. Quarto, quod non morte naturali obiit, sed Iudae-
 is mortis suae arbitrium permisit: quemadmodum generosus athleta non
 ipse concertatorem & colluctatorem eligit, sed cum uno quolibet congre-
 ditur: sic etiam Christus, qui solo uerbo in terram prostrauerat quærentes se,
 omnem potestatem Iudaeis permisit, qui & ipsi crucis mortem elegerunt, ig-
 norantes miseri etiam mortem hanc prophetiae figuram implere. Dauid e-
 nim inquit, Lapidem quem reprobauerunt aedificantes, hic factus est in ca-
 put anguli. Quid nam hoc uaticinio innuente? Non aliud certe, quam quod
 ueluti angulus duos coniungit & colligat parietes, unumque facit: sic & Chri-
 stus, quem scriptura petram uocauit, quam reprobauerunt, & ceu inutilem
 reiecerunt, nulliusque pretij aedificatores Iudaei, qui sanè confirmauerunt Dei
 oracula in aedificationem & salutem gentis suae: hic inquam Christus factus
 est in caput anguli, id est coniunxit uetus Testamentum, & gentes, & his utrin-
 que coniunctis unam fecit domum in habitaculum Dei: & extensis in cruce
 manibus, distantia inter se collegit, etiam unum nouum hominem unamque
 fidem constituit. Sed & aërem quoniam princeps aëris infecerat diabolus, san-
 ctificauit Christus per suum in crucis summitatem ascensum. Poterit uero
 aliquis & hoc dicere, quod Christus non mortuus sit, ea quæ Ioannes & E-
 saias morte obierunt, (e quibus ille quidem capite truncatus, hic uero serra
 lignea medius dissectus est) sed corpus saluum & integrum conseruans, do-
 cuit hoc factio nos, quod ecclesiam, quia corpus Christi est, non liceat ma-
 leuolis in diuersas partes discindere. Insuper dicit, Deum ad se, id est in
 celos uocauisse Christum, deinde uero & ipsum moriturum: haereticis Do-
 natistis cōsentiens, quæ haeresis Dei de Christo confessionem destruit. Quod
 enim in celos assumptus sit Christus, testatur, nec eundem negat denuo uen-
 turum, quod uero ceu Deus & iudex uniuersae terrae uenturus sit, abnegat:
 sed instar Heliae & Enoch Christum uenturum esse praedicat. Illius morte au-
 tem ante negata, nunc dicit etiam Christum moriturum, ubi Antichristum occi-
 derit. Quoniam uero superius saepe & multifariam de Christo diximus, suf-
 ficiunt ea quæ dicta sunt, in tantæ impietatis confutationem & solutionem.
 Et hæc sanè sunt quæ de Christo à Mahomete sunt tradita. De sancta uero
 Maria uirgine & Deipara dicit, quod Christiani illam in deos referant.
 Quoniam uero etiam de hac absurditate in tertia Apologia diximus suffici-
 enter, plura non dicemus: ea enim quæ dicta sunt, huc sufficiunt. Item in
 capitulo Amram, de uirgine sancta Maria Deipara dicit, eam filiam esse ipsi-
 us Amram, qui pater est Moysi & Aaronis. Quemadmodum etiam in ca-
 pite

Matth. 22.

pīte Mariam clare dicit, Christi matrem Mariam Moſis & Aaronis ſororem fuiſſe. Quod ſane Amram Moſis & Aaronis parens fuerit, uerum eſt. Cuius autem filia ſit Deipara uirgo, & e quibus nata, omnibus maniſeſtum eſt. Moſis enim ſoror Maria in deſerto mortua eſt. Annis autē ab hinc elapſis mille quingentis nata eſt Deipara uirgo. En tam ſcite ſtultus hic in toto opere ſuo ueritatem obſeruat.

IN MAHOMETEM ORATIO

QVARTA.

Prouer. 18.

MPIVS, ut admirandus ille Solomon teſtatur, cū in profundum peccatorum incidere, contemnit illud. Et quis impius magis ipſo Mahomet? Et quod nam peccatorū profundum eſt, quā deniq; tenebræ, in quas inſelix hic non incidere? Inter alia enim ſigmenta & prodigia falſa, etiam hanc uifionem finxit nefandam, quā uerbotenus apud illum in Capite filiorum Iſraē talis legitur: Laus illi, qui fecit tranſire ſeruū ſuum unius noctis tēpore ex oratorio Elarā, quod eſt templū urbis Mechæ, uſq; ad oratorium longiſſime diſtans, templū ſcilicet ſanctū in Hieruſalem, quā benediximus. Quodam die cum Mahomet iuxta tempus conſtitutū ceciniffet, dixit hominib; Intelligite homines. Cū heri à uobis diſceſſiſſem, uenit ad me poſt ueſperinam pſalmodiam angelus Gabriel, dixitq; mihi: Mahomet, Dominus præcipit tibi ut illum inuiſas. Cui dixi, Et ubi uidebo illum? Et reſpondit Gabriel, In eo loco quem inhabitat. Et tunc iumentum adduxit mihi maius quidem aſino, mulo autem minus, cui nomen Emparak. & dixit ad me, Conſcēde hoc, & ad domum ſanctam pergito. Iumentū uero à me iam aſcēſuro auſugit. Et dixit angelus, Conſiſte, Mahomet enim iſ eſt qui te conſcendet. Et reſpondit iumentū, Num in huius gratiam ſum miſſum? Reſpondit uero Gabriel, Ita. Et dixit iumentum, Nequaquam ut me conſcendat amiſero, niſi prius pro me Deum orauerit. Ego autem pro iumento Deum oraui, & conſcendi illud: quod me inſidente, gradu molli in cedebat, ungulam ſuam in horizontē uiſus fui ſuper infigēdo: unde minori temporis interuallo, quā lapidis iactus abſolui poſſit, ad domum ſanctam peruenimus unā cum Gabriele angelo, qui duxit me ad rupem quādā, quæ erat in domo Dei Hieroſolymæ. Et dixit mihi Gabriel, Deſcēde, quoniā de petra hac coelum petes. Et deſcendi. Angelus uero Gabriel circulo quodam ad rupem alligauit iumentum Emparak, & me humeris ſuis ſublatū ad coelum uſq; portauit. Quò cum peruiſſem, pulſauit fores Gabriel, cui dictum eſt, Quis eſ? Reſpondit iſ, Ego ſum Gabriel. Et rursus dictum eſt illi, Et quis tibi comes? Reſpondit iſ, Mahomet. Dixit rursus ianitor, Num in huius gratiam ablegatus eras? Et dixit Gabriel, Eram. Quo dicto, portam nobis aperuit, & uidī turbā angelorum, quibus bis incuruatis genibus præces obtuli. Poſt hæc uero ſuſcepit me Gabriel, & ad coelum ſecūdum perduxit, cuius interuallum à primo erat iter annorum quingentorum. Et quem admodum apud primum coelū fores pulſauit, reſponſumq; accepit: eadem ratione ad coelum uſq; ſeptimum peruenimus, in quo uidere licebat angelorum turbam, quorum ſinguli millenis uicibus toto mundo maiores erant, & quibus quilibet ſeptingēta millia habuit capita, & in unoquoq; capite ſeptingenta